

Chambre des Représentants de Belgique

SESSION ORDINAIRE 1993-1994 (*)

12 JUILLET 1994

Article 103 de la Constitution

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
SPECIALE (1)

PAR
MM. VAN PARYS ET REYNDERS

MESDAMES, MESSIEURS,

I. — INTRODUCTION

1. Par lettre du 30 juin 1994, le procureur général près la cour d'appel de Bruxelles a adressé au Président de la Chambre, en application de l'article 103 de la Constitution, une demande relative au vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères, M. Willy Claes, et aux anciens ministres MM. Guy Coëme et Philippe Moureaux.

Les réunions de la commission spéciale ont eu lieu à huis clos.

(1) Composition de la commission spéciale :

Président : M. Nothomb.

Membres

C.V.P. MM. De Clerck, Van Parys.
P.S. MM. Eerdeken, Féaux.
V.L.D. MM. Coveliers, Verwilghen.
S.P. MM. Landuyt, Vande Lanotte.
P.R.L. M. Reynders.
P.S.C. M. Gehlen.
Ecolo/ M. Defeyt.
Agalev

(*) Troisième session de la 48e législature.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

GEWONE ZITTING 1993-1994 (*)

12 JULI 1994

Artikel 103 van de Grondwet

VERSLAG

NAMENS DE BIJZONDERE
COMMISSIE (1)

UITGEBRACHT DOOR
DE HEREN VAN PARYS EN REYNDERS

DAMES EN HEREN,

I. — INLEIDING

1. Bij brief van 30 juni 1994 heeft de procureur-generaal bij het hof van beroep te Brussel, met toepassing van artikel 103 van de Grondwet, aan de Voorzitter van de Kamer een vordering gericht betreffende de vice-eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken, de heer Willy Claes en de gewezen ministers, de heren Guy Coëme en Philippe Moureaux.

De bijzondere commissie vergaderde met gesloten deuren.

(1) Samenstelling van de bijzondere commissie :

Voorzitter : de heer Nothomb.

Leden

C.V.P. HH. De Clerck, Van Parys.
P.S. HH. Eerdeken, Féaux.
V.L.D. HH. Coveliers, Verwilghen.
S.P. HH. Landuyt, Vande Lanotte.
P.R.L. H. Reynders.
P.S.C. H. Gehlen.
Ecolo/ H. Defeyt.
Agalev

(*) Derde zitting van de 48e zittingsperiode.

Dans sa lettre, le procureur général indique que le dossier fait apparaître, à son avis, des indices d'infractions à charge de MM. Claes, Coëme et Moureaux :

« Il s'agit, notamment, de faits de faux en écritures et usage de faux, escroquerie, abus de confiance et corruption, à titre de coauteurs, visés par les articles 66, 193, 196, 197, 213, 214, 246, 248, 491 et 496 du Code pénal. Ces faits, pouvant d'ailleurs recevoir d'autres qualifications, seront exposés ci-après.

Ces faits auraient été commis à des époques où les trois personnes susvisées exerçaient des fonctions ministérielles. De plus, M. Willy Claes exerce, actuellement, de telles fonctions.

Il en résulte que les dispositions de l'article 103 de la Constitution (ancien article 90) sont susceptibles de trouver application en l'espèce. ».

La demande était accompagnée d'un dossier, constitué de 27 fardes, numérotées de 1 à 27. Chacune de ces fardes contenait un inventaire des pièces qui y figuraient. Les fardes numérotées de 1 à 13 reprenaient des procès-verbaux. Les fardes 14 à 27 contenaient le rapport d'expertise et ses annexes.

2. La Chambre, réunie en séance plénière le 1er juillet 1994, a constitué, selon la règle de la représentation proportionnelle, une commission spéciale présidée sans voix délibérative par le Président de la Chambre et composée de onze membres. La Chambre l'a chargée d'instruire le dossier et de lui faire des propositions concernant la suite qu'il convient de donner à la demande du procureur général.

3. La commission spéciale s'est réunie pour la première fois le 1er juillet 1994 et a désigné MM. Van Parys et Reynders comme rapporteurs.

Une copie de la lettre du 30 juin 1994 ainsi que de ses annexes fut transmise aux membres ainsi qu'à MM. Coëme, Claes et Moureaux.

4. Par lettre du 1er juillet 1994, le président de la commission a demandé au premier président de la Cour de cassation de désigner un magistrat qui puisse éventuellement assister la commission dans ses travaux.

Par lettre du 5 juillet 1994, le procureur général près la Cour de cassation a fait savoir au président de la commission que par ordonnance du même jour, le premier président de la Cour de cassation a, en application de l'article 103 de la Constitution, désigné le conseiller à la Cour de cassation, M. Francis Fischer et, en cas d'empêchement de celui-ci, le conseiller à la Cour de cassation, M. Etienne Goethals pour éventuellement remplir cette mission.

In zijn brief vermeldt de procureur-generaal dat het dossier, naar zijn mening, schuld aanwijzingen bevat tegen de heren Claes, Coëme en Moureaux :

« Het gaat met name om valsheid in geschriften en gebruik van valse stukken, oplichting, misbruik van vertrouwen en omkoping, die bedoeld zijn in de artikelen 66, 193, 196, 197, 213, 214, 246, 248, 491 en 496 van het Strafwetboek en waaraan zij zich als mededaders schuldig zouden hebben gemaakt. Die feiten, die trouwens anders kunnen worden gekwalificeerd, zullen hierna worden uiteengezet.

De feiten zouden gepleegd zijn op tijdstippen waarop de drie bovenvermelde personen een ministerieel ambt bekleedden. Bovendien bekleedt de heer Willy Claes thans nog een dergelijk ambt.

Daaruit volgt dat artikel 103 van de Grondwet (vroeger artikel 90) ter zake eventueel kan worden toegepast. ». (Vertaling).

De vordering was vergezeld van een dossier, bestaande uit 27 mappen, genummerd van 1 tot 27. Elk van die mappen bevatte een inventaris van de stukken die erin waren opgenomen. De mappen genummerd van 1 tot 13 betroffen de processen-verbaal. De mappen 14 tot 27 bevatten het expertiseverslag en bijlagen ervan.

2. De Kamer heeft op 1 juli 1994, in plenaire vergadering, volgens de regel van de evenredige vertegenwoordiging een bijzondere commissie ingesteld, voorgezeten door de Voorzitter van de Kamer zonder dat deze stemrecht heeft, en bestaande uit elf leden. De Kamer heeft die Commissie ermee belast het dossier te onderzoeken en haar voorstellen te doen in verband met het gevolg dat aan de vordering van de procureur-generaal moet worden gegeven.

3. De bijzondere commissie heeft een eerste keer vergaderd op 1 juli 1994. Ze heeft de heren Van Parys en Reynders als rapporteurs aangesteld.

Een afschrift van de brief van 30 juni 1994, alsmede van de bijlagen daarbij, werd aan de leden evenals aan de heren Coëme, Claes en Moureaux bezorgd.

4. Bij brief van 1 juli 1994 heeft de voorzitter van de commissie de Eerste voorzitter van het Hof van Cassatie verzocht een magistraat aan te wijzen die de Commissie eventueel zou kunnen bijstaan bij haar werkzaamheden.

Bij brief van 5 juli 1994 heeft de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie aan de Voorzitter van de Commissie gemeld dat de eerste Voorzitter van het Hof van Cassatie, bij beschikking van dezelfde dag en met toepassing van artikel 103 van de Grondwet, de heer Francis Fischer, raadsheer in het Hof van Cassatie, heeft aangewezen om die opdracht te vervullen en, bij diens verhindering, de heer Etienne Goethals, raadsheer in het Hof van Cassatie.

II. — RECEVABILITE DE LA DEMANDE ET COMPETENCE DE LA COMMISSION

1. *Quant à la recevabilité*

La commission spéciale estime que la demande adressée par le procureur général près la cour d'appel de Bruxelles dans sa lettre du 30 juin 1994 est recevable, étant donné qu'un certain nombre de faits ont eu lieu pendant l'exercice de la fonction ministérielle et ont un rapport avec celle-ci.

2. *Quant à la compétence*

La Commission estime qu'elle peut se consacrer immédiatement à l'exécution des missions qui lui ont été confiées dans le cadre de l'article 103 de la Constitution. Il n'est pas nécessaire, à cet effet, que d'autres assemblées législatives lèvent l'immunité parlementaire des ministres concernés.

La commission considère par ailleurs qu'il appartient à la Chambre des représentants de se prononcer séparément sur les éventuels indices d'infractions à charge de MM. Willy Claes, Guy Coëme et Philippe Moureaux.

La commission doit examiner s'il existe des indices d'infraction en ce qui concerne les faits qui ont fait l'objet de l'instruction judiciaire, et si les éléments constitutifs d'une ou plusieurs infractions prévues dans le Code pénal semblent être réunis.

Elle propose, le cas échéant, à la Chambre de renvoyer les intéressés devant la Cour de cassation.

Les décisions de renvoyer ou non n'emportent pas de conclusion sur le plan déontologique ni sur celui de la responsabilité politique des personnes visées.

III. — EXAMEN

— Au cours de sa réunion du 5 juillet 1994, la commission a procédé à l'audition de M. le juge d'instruction J.-C. Van Espen. Celui-ci a développé les divers points du dossier transmis par le parquet et répondu aux questions des membres de la commission.

Au cours de cette même réunion, la commission a également entendu le procureur général près la cour d'appel de Bruxelles, M. Van Oudenhove.

— Pendant la réunion du matin du 6 juillet 1994, la commission a réentendu le juge d'instruction J.-C. Van Espen, qui était accompagné de l'expert judiciaire, M. Roukens. Lors de sa réunion de l'après-midi, la Commission a entendu M. Ph. Moureaux. Celui-ci était assisté de ses avocats, maîtres J. Cruyplants et R. De Baerdemaeker.

II. — ONTVANKELIJKHEID VAN DE VORDERING EN BEVOEGDHEID VAN DE COMMISSIE

1. *Wat de ontvankelijkheid betreft*

De Commissie is van oordeel dat het door de procureur-generaal bij het hof van beroep te Brussel in zijn brief van 30 juni 1994 gedane verzoek ontvankelijk is, aangezien minstens een aantal feiten tijdens de ministeriële ambtsuitoefening zijn gepleegd en daarmee in verband staan.

2. *Wat de bevoegdheid betreft*

De Commissie is van oordeel dat zij de haar in het kader van artikel 103 van de Grondwet toevertrouwde opdrachten onmiddellijk kan aanvaarden. Hiertoe is de voorafgaande opheffing van de parlementaire onschendbaarheid van de betrokken ministers door andere wetgevende vergaderingen niet noodzakelijk.

De Commissie is voorts van mening dat de Kamer van volksvertegenwoordigers zich afzonderlijk dient uit te spreken over de eventuele schuldaanwijzingen ten laste van de heren Willy Claes, Guy Coëme en Philippe Moureaux.

De commissie moet nagaan of er, op basis van de feiten die het voorwerp hebben uitgemaakt van het gerechtelijk onderzoek, schuldaanwijzingen zijn, die al of niet de constitutieve elementen uitmaken van één of meerdere misdrijven waarin het Strafwetboek voorziet.

In voorkomend geval stelt zij de verwijzing van de betrokkene naar het Hof van Cassatie aan de Kamer voor.

De beslissingen om al dan niet te verwijzen houden geen conclusie in op deontologisch vlak noch op het vlak van de politieke verantwoordelijkheid van de betrokkenen.

III. — ONDERZOEK

— De commissie heeft tijdens haar vergadering van 5 juli 1994 de heer onderzoeksrechter J.-C. Van Espen gehoord. Deze heeft de diverse punten van het door het parket overgezonden dossier toegelicht en de vragen van de commissieleden beantwoord.

Tijdens diezelfde vergadering heeft de commissie de procureur-generaal bij het hof van beroep te Brussel, de heer Van Oudenhove, gehoord.

— Gedurende de ochtendvergadering van 6 juli 1994 heeft de commissie nogmaals de heer onderzoeksrechter J.-C. Van Espen gehoord, die vergezeld was van de gerechtelijke expert, de heer Roukens. Tijdens haar namiddagvergadering, heeft de commissie de heer Ph. Moureaux gehoord. Deze werd bijgestaan door zijn advocaten, meester J. Cruyplants en meester R. De Baerdemaeker.

— Par lettre du 6 juillet 1994, le secrétaire général du ministère des Affaires économiques, M. Verjus, a transmis un exemplaire de l'enquête de conjoncture effectuée dans le courant des années 1988 et 1989 par la vzw Interuniversitair Instituut voor Vorming en Ontwikkeling (IIVO — institut interuniversitaire de développement et de formation, IIFD), enquête qui avait été demandée par la commission à la suite de l'audition du juge d'instruction Van Espen.

Ces documents complémentaires ont été communiqués le même jour à MM. Claes, Coëme et Moureaux.

— Par lettre du 6 juillet 1994, le procureur du Roi près le parquet de Bruxelles, M. B. Dejemeppe, a envoyé un certain nombre de documents complémentaires que la Commission avait demandés au juge d'instruction, J.-C. Van Espen, au cours de son audition.

Ces documents ont été remis à MM. Coëme, Moureaux et Claes.

— Au cours de sa réunion du matin du 7 juillet 1994, la commission a entendu M. G. Coëme, assisté de ses avocats, maîtres P. Lambert et P. Vanderveeren. L'après-midi, la commission a entendu M. W. Claes, vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères.

— Le 7 juillet 1994 également, la commission a reçu du procureur du Roi, B. Dejemeppe, de nouveaux documents complémentaires qu'elle avait demandés au juge d'instruction J.-C. Van Espen au cours de son audition du 6 juillet 1994.

Ces documents complémentaires ont été transmis le même jour à MM. Claes, Coëme et Moureaux.

— Enfin, ce même 7 juillet 1994, le vice-Premier ministre, M. Claes, et MM. Coëme et Moureaux ont transmis leurs mémoires respectifs à la commission.

Il y a lieu de relever que M. Moureaux a demandé à la commission de prendre acte de ses réserves de principe quant à la non-rétroactivité de l'article 103 de la Constitution, quant à la régularité de l'instruction et de l'expertise et quant au respect du principe du contradictoire.

— La commission a consacré sa réunion du 8 juillet 1994 à ses délibérations. Des divergences de vues sont apparues.

La commission a décidé de procéder par vote secret. Elle a également décidé, sauf en cas d'unanimité, de ne pas communiquer le résultat chiffré du vote; cette unanimité n'a été atteinte à l'occasion d'aucun vote.

— De secretaris-generaal van het ministerie van Economische Zaken, de heer Verjus, heeft bij brief van 6 juli 1994 een exemplaar toegestuurd van de in de loop van 1988 en 1989 door de vzw Interuniversitair Instituut voor Vorming en Ontwikkeling (IIVO) uitgevoerde conjunctuurenquête, dat de Commissie naar aanleiding van de hoorzitting met onderzoeksrechter Van Espen had gevraagd.

Deze aanvullende stukken werden dezelfde dag aan de heren Claes, Coëme en Moureaux bezorgd.

— De procureur des Konings bij het parket van Brussel, de heer B. Dejemeppe, heeft bij brief van 6 juli 1994 een aantal stukken toegestuurd die de Commissie aan onderzoeksrechter J.-C. Van Espen had gevraagd toen deze werd gehoord.

Deze aanvullende stukken werden aan de heren Coëme, Moureaux en Claes overhandigd.

— Tijdens haar ochtendvergadering van 7 juli 1994 heeft de Commissie de heer G. Coëme gehoord. Deze werd bijgestaan door zijn advocaten, meester P. Lambert en meester P. Vanderveeren. 's Namiddags heeft de commissie vice-eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken, de heer W. Claes gehoord.

— Op 7 juli 1994 ontving de Commissie van de procureur des Konings, de heer B. Dejemeppe nog aanvullende stukken die zij tijdens de hoorzitting van 6 juli 1994 aan onderzoeksrechter J.C. Van Espen had gevraagd.

Deze aanvullende stukken werden nog dezelfde dag aan de heren Claes, Coëme en Moureaux bezorgd.

— Ten slotte hebben vice-eerste minister Claes en de heren Coëme en Moureaux hun respectieve memories aan de Commissie bezorgd op diezelfde 7 juli 1994.

Aangestipt zij dat de heer Moureaux de Commissie verzocht heeft akte te nemen van het principiële voorbehoud dat hij maakt inzake de niet-retroactiviteit van artikel 103 van de Grondwet, wat de regelmatigheid van het onderzoek en het deskundigenonderzoek betreft alsmede wat de inachtneming van het tegensprekelijke karakter betreft.

— De commissie heeft haar vergadering van 8 juli 1994 gewijd aan haar beraadslagingen. Meningsverschillen zijn tot uiting gekomen.

De commissie heeft besloten een geheime stemming te houden. Tevens besloot ze, tenzij in geval van eenparigheid, het aantal voor- en tegenstemmen niet bekend te maken; deze eenparigheid werd bij geen enkele stemming bereikt.

IV. — AVIS

1° *M. Guy Coëme, ancien ministre de la Défense nationale*

Vu l'article 103 de la Constitution;

Sur base des données précitées et de toutes autres contenues dans le dossier (en particulier pp. 24 à 35 de la lettre du procureur général du 30 juin 1994);

La commission spéciale, écartant tous autres moyens de droit invoqués, décide de recommander à la Chambre des représentants de conclure

— qu'il existe suffisamment d'indices pour ordonner le renvoi de M. Coëme devant la Cour de cassation pour les faits punissables de faux en écritures et usage de faux, de corruption et d'escroquerie au sens des articles 66, 193, 196, 197, 213, 214, 246, 248 et 496 du Code pénal, dans le cadre des conventions IN M 010 et M 020 et

— que pour les faits antérieurs à ces deux contrats, il existe des indices suffisants d'unité de résolution conformément aux qualifications retenues par le procureur général dans sa lettre du 30 juin 1994.

2° *M. Willy Claes, vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères*

Vu l'article 103 de la Constitution;

Sur base des données précitées et de toutes autres contenues dans le dossier (en particulier pp. 35 à 40 de la lettre du procureur général du 30 juin 1994);

La commission spéciale, écartant tous autres moyens de droit invoqués, décide de recommander à la Chambre des représentants de conclure qu'il n'y a pas lieu de renvoyer M. Claes devant la Cour de cassation dans le cadre de la convention A 080.

3° *M. Philippe Moureaux, ancien vice-Premier ministre et ministre de la Région Bruxelloise et des Réformes Institutionnelles*

Vu l'article 103 de la Constitution;

Sur base des données précitées et de toutes autres contenues dans le dossier (en particulier pp. 41 à 49 de la lettre du procureur général du 30 juin 1994);

IV. — ADVIES

1° *De heer Guy Coëme, gewezen minister van Landsverdediging*

Gelet op artikel 103 van de Grondwet;

Op grond van de voormelde en alle andere in het dossier vervatte gegevens (inzonderheid op de blz. 24 tot 35 van de brief van 30 juni 1994 van de procureur-generaal);

Beslist de bijzondere Commissie, alle andere aangevoerde rechtsmiddelen afwijzend, de Kamer van volksvertegenwoordigers te adviseren om te besluiten

— dat er voldoende aanwijzingen bestaan om de verwijzing van de heer Coëme naar het Hof van Cassatie te gelasten wegens de strafbare feiten van valsheid in geschriften en gebruik van valse stukken, omkoping en oplichting in de zin van de artikelen 66, 193, 196, 197, 213, 214, 246, 248 en 496 van het Strafwetboek, in het raam van de overeenkomsten IN M 010 en M 020 en

— dat voor de feiten die aan het sluiten van die twee overeenkomsten voorafgaan, er voldoende aanwijzingen bestaan van eenheid van voornemen overeenkomstig de kwalificaties die de procureur-generaal in aanmerking heeft genomen in zijn brief van 30 juni 1994.

2° *De heer Willy Claes, vice-eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken*

Gelet op artikel 103 van de Grondwet;

Op grond van de voormelde en alle andere in het dossier vervatte gegevens (inzonderheid op de blz. 35 tot 40 van de brief van 30 juni 1994 van de procureur-generaal);

Beslist de bijzondere Commissie, alle andere aangevoerde rechtsmiddelen afwijzend, de Kamer van volksvertegenwoordigers te adviseren om te besluiten dat er geen aanleiding bestaat om de heer Claes naar het Hof van Cassatie te verwijzen in het raam van overeenkomst A 080.

3° *De heer Philippe Moureaux, gewezen vice-eerste minister en minister van het Brussels Gewest en van Institutionele Hervormingen*

Gelet op artikel 103 van de Grondwet;

Op grond van de voormelde en alle andere in het dossier vervatte gegevens (inzonderheid op de blz. 41 tot 49 van de brief van 30 juni 1994 van de procureur-generaal);

La commission spéciale, écartant tous autres moyens de droit invoqués, décide de recommander à la Chambre des représentants de conclure

— qu'il n'y a pas lieu de renvoyer M. Moureaux devant la Cour de cassation dans le cadre des conventions IN B 040, 050 et 060, et

— que pour les autres faits, il n'y a pas lieu pour la Chambre des représentants de se prononcer dans le cadre de l'article 103 de la Constitution.

*
* *

A la demande de la commission, le présent rapport a été rédigé de manière synthétique et conformément à la pratique des dernières commissions spéciales. Il a été approuvé à l'unanimité le 12 juillet 1994.

Les Rapporteurs,

**T. VAN PARYS
D. REYNDERS**

Le Président,

Ch.-F. NOTHOMB

Beslist de bijzondere Commissie, alle andere aangevoerde rechtsmiddelen afwijzend, de Kamer van volksvertegenwoordigers te adviseren om te besluiten

— dat er geen aanleiding bestaat om de heer Moureaux naar het Hof van Cassatie te verwijzen in het raam van de overeenkomsten IN B 040, 050 en 060, en

— dat, wat de andere feiten betreft, er voor de Kamer van volksvertegenwoordigers geen aanleiding bestaat om zich uit te spreken in het kader van artikel 103 van de Grondwet.

*
* *

Op verzoek van de Commissie werd het voorliggende verslag geredigeerd op synthetische wijze en overeenkomstig de praktijk van de meest recente bijzondere commissies. Het werd op 12 juli 1994 eenparig goedgekeurd.

De Rapporteurs,

**T. VAN PARYS
D. REYNDERS**

De Voorzitter,

Ch.-F. NOTHOMB